

«ЕВАКУЙОВАНА КОЛЕКЦІЯ» В КІРОВОГРАДСЬКОМУ ОБЛАСНОМУ ХУДОЖНЬОМУ МУЗЕЇ

Людмила Пономар

УДК 391(477.61)

Виставка «Скарби родоводу України», експонована в Кіровоградському обласному художньому музеї у вересні 2015 року, вирізняється з-поміж інших: самобутній вишуканий традиційний одяг Луганської землі — на тлі сітки, а посередині на столі — фото бійця-айдарівця і напис: «Ми обов'язково повернемось!» Тут пульсує минуле й сьогоднішнє. І віра, незламна віра в те, що ніхто не знищить, не зламає нашої духовної скарбниці, нашого доброго роду і те, що з нього росте.

У страшному вогні війни рятувалася спадщина українців Луганщини (книги, музейні цінності). Народне вбрання — один з особливо значущих маркерів українства, тому окупанти, як середньовічні інквізитори, перетворюють у руїни музеї і нищать артефакти української культури. У такі часи актуалізується особлива роль народного вбрання як виразу національної самосвідомості, національної ідентичності. Народний одяг стає символом свободи народу [1].

Представлену збірку Микола Павлюченко придбав у Єлизавети Главацької (жительки Старобільська). Сам він родом із Дніпропетровщини. Захищав правду українців на Майдані, а потім пішов добровольцем боронити кордони Батьківщини. Інженер за професією, патріот з розумінням того, що народний одяг, як і мова, вводить людину у визначене етнічне поле.

Вороги бояться нашої спадщини. Бояться мови, пісні... Бояться вишиванки, бо народний костюм зберігає для сучасників і майбутніх поколінь величезну інформацію про найдавніші традиції свого населення. У дивосвіті жіночого одягу Луганського краю — зворушлива мелодія української пісні, велич і сила жіночої любові, любові до рідної землі. І сьогодні, у час війни, наші предки разом з нами

на захисті українства. Традиційне вбрання в експозиції — це не тільки мистецькі витвори, а й свідчення належності до українського етносу.

Сорочки, керсетки, юпки свідчать про вміння жінок цього краю творити довершене за кроєм і декоруванням вбрання. Відразу згадуєш Полтавщину, звідки козацькі поселенці, освоюючи та охороняючи степи Старобільщини, через віки донесли у візерунках коди пращурів.

Конструктивно-декоративні особливості сорочок Старобільщини схожі на полтавські: суцільнокрійні («цілі»), з вуставками, пришитими по основі, з призбируванням у верхній частині рукава «пухликами» («пухлями») та без них. Полотняні сорочки, пошиті у три пілки, а перкалеві — у дві, мають вишукане оздоблення, що втілює різні естетичні вподобання. Старовинні експонати прикрашені класичним настилуванням «білим по білому», вирізуванням, мережкою з високим художнім і технічним рівнем виконання: майстрині бездоганно клали білі стібки, створюючи мистецькі композиції, вироблені народною традицією впродовж століть.

Рослинні та геометризовані орнаменти нагадують традиційні узори з Гадяччини, Миргородщини — «ламане дерево», стилізовані квітки, вишиті «біллю» та в поєднанні з вирізуванням. Поділ сорочок, який завжди було видно з-під плахти, декорований мережкою «зубцюванням», «пруткуванням» тощо. Кожне село мало свої улюблені як узори, так і найменування. Традиційно орнамент розташовано на вуставці та під нею, а вздовж рукава вільно розміщено стилізовані квіти. Давнє вирізування вдало імітує сорочка, вишита пізнішою технікою «хрест» темними, із сіруватим відтінком нитками.

Розвідки та матеріали

Портрет бійця добровольчого загону «Айдар»
Миколи Павлюченка. Центральна частина
експозиції виставки «Скарби родоводу України».
Кіровоградський обласний художній музей.
Вересень 2015 р.

Молодь м. Старобільська Луганської обл.
1913 р. Світлина з родинного альбому
Григорія Афанасьєвського

Експозиція виставки «Скарби родоводу України».
Кіровоградський обласний художній музей. Вересень 2015 р.

Жіноче вбрання Старобільського р-ну Луганської обл.
Кінець XIX – початок XX ст.
З експозиції виставки «Скарби родоvodu України».
Кіровоградський обласний художній музей. Вересень 2015 р.

Цікавими композиціями з вільно розкиданих букетів вирізняються сорочки з рослинним орнаментом, вишитим також технікою «хрест» у червоно-чорній та червоно-синій гамі.

Багатим декоруванням чарують юпки та керсетки, подібні до полтавських вільним силуетом та довгим кроєм (до колін і нижче). Вони мають фігурну спинку, розширений низ (до 7–8 клинів). Їх прикрашають нашивками з плісу (оксамиту), охоплюючи поли, виріз ший, низ рукавів. Оздоблення правої поли створює викінчену композицію з акцентом у її куті: з орнаментальним мотивом дерева («квітка»), галузками з листям, стилізованими «орлами».

Вивчаючи народне вбрання українців, видатний етнолог Я. Прилипко зазначив: «Всі оті кочові хвилі, що котилися з Азії в Європу, здебільшого розбивалися і гасли саме на території лісостепової та степової України...». Така інтерпретація явища не втрачає актуальності й сьогодні [2, с. 58]. Хвилю ворожих орд у всі часи українці зупиняли дорогою ціною — життям синів! Кращих із кращих.

В іншій залі музею розгорнуто експозицію «Герої не вмирають», присвячену до дня народження Віктора Голого (1981–2014), Героя України, якому 28 вересня виповнилося б 33 роки. Він був гармашем Чорноліського

куреня Чорноліської сотні українського козацтва, а 19 червня 2014 року його зарахували до складу 42-го батальйону територіального округу. Будучи істориком, народознавцем, Віктор Голий працював у краєзнавчому музеї м. Знам'янки. Колеги згадують, що він у свою роботу вкладав усю душу. Був ініціатором створення громадської організації «Туристично-краєзнавчий клуб Чорнолісся», щоб залучати молодь до здорового способу життя, пробуджувати інтерес до історії, археології рідного краю; працював над темами — «Археологія рідного краю», «Козацький період історії краю», «Заселення краю». Він не міг стояти осторонь, коли розпочалася війна на Сході. 28 серпня 2014 року разом з бійцями, супроводжуючи продовольчу колону в Дебальцеве, потрапив у засідку сепаратистів. Віктор загинув, прикриваючи колону. Як козак, котрих шанував як захисників рідної землі. «Вітя-козак», — саме так називали його за любов до Батьківщини, яка була для нього понад усе.

Виставка одягу з окупованої Луганщини і виставка пам'яті героя, що поліг за рідну землю, — це пересторога ворогам, що не можна перемогти народ, який уміє так цінувати й берегти свою культуру.

1. Національний стиль в українському вбранні на сайтах Інтернету // Українська етнокультурна спадщина в сучасному інформаційному просторі. Наукові студії ІМФЕ. — Київ, 2012. — Вип. 2. — С. 199–252.

2. Прилипко Я. П. Етнокультурні зв'язки болгар і східних слов'ян. — Київ : Наукова думка, 1964.